БЕЛАРУСКІ ЗВОН

ТЫДНЁВАЯ ЧАСОПІСЬ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Вострабрамская вул. 9 (Ostrobramska 9). Рэдакцыя адчынена: 12—2 штодня апрача сьвяточных дзён.

Рукапісы павінны быць напісаны чытальна і толькі на адным баку паперы, з праудзівым прозьвішчам аутара і адрэсам для ведама Рэдакцыі). Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.

Цана кожнага нумару 50 м. Падпіска на 3 месяцы каштуе 600 м. (з даст. да хаты). Цана абвестак: перад тэкстам 200 мк., сярод тэксту 300 мк. і на апошняй страніцы 120 мк. за радок пэтыту у 1 шпальт.

Год II. Вільня, Пятніца, 25-га жніўня 1922 г. № 16 (41).

Начальнік Польскае Дзяржавы дэкрэтам ад 18-га жніўня г. г. абвясьціў аб выбарах у Сойм на 5-га лістапада, а у Санат на 12-га лістапада г. г.

ГРАМАДЗЯНЕ!

9 гэтага жніўня ў месьці Вільні заснаваўся

БЕЛАРУСКІ ЦАНТРАЛЬНЫ ВЫБАРНЫ КАМІТЭТ

для усіх Беларускіх зямель у межах Польскае Рэспублікі.

Камітэт приступіў ужо да арганізацыі выбараў, маючы на мэце правясьці ў Сойм і Сэнат дэпутатаў, якія шчыра будуць **бараніць нацыянальныя правы беларускага народу, правы нашага працоўнага сялянства і работнікаў, грамадзкую, палітычную і рэлігійную волю для ўсіх грамадзян краю бяз розніцы нацыянальнасьці і вызнаньня.**

„На Беларускіх абшарах **уся зямля тутэйшаму працоўнаму сялянству!**“ —вось кліч, напісаны Камітэтам на яго штандары.

Абвяшчаючы гэта, Беларускі Цантральны Выбарны Камітэт горача заклікае усіх Беларусаў приступіць да выпаўненьня свайго **грамадзкага абавязку**, згуртавацца каля Камітэту, аб'яднаць свае сілы і безадкладна закладаць акружныя і абводавыя выбарныя Камітэты у-ва ўсіх выбарных акругох, дзе ёсьць беларускае насяленьне, адносячыся з поўнай верай да камісараў і агентаў Беларускага Цантральнага Выбарчага Камітэту.

Адрэс Камітэту: **Вільня, Віленская вуліца дом № 12 кв. 6.**

Усімі выбарнымі справамі кіруе **ПРЭЗЫДЫУМ КАМІТЭТУ** у гэткім складзе:

Старшыня: *Антон Луцкевіч.* **Тав. Старшыні:** *Бранíслау Тарашкевіч.*

Скарбнік: *Кс. Адам Станкевіч.*

I Сэкрэтар: *Міхал Кахановіч.* **II Сэкрэтар:** *Леапольд Родзевіч.*

Кандыдаты: *Фабіян Ярэміч, Мікалай Красінскі, Вячэслау Багдановіч.*

Сябры Прэзыдыуму, дэлегаты ад расейскае меншасьці:

Уладзімір Самойло *Сяргей Качаноускі.*

Сябры Беларускага Цантральнага Выбарнага Камітэту:

Аляхновіч Ф., Арэхва Л., Аўдзей В., Абрамчык М., (Вялейскага пав.) Більдзюкевіч А., (Радашкавічы) Кс. Бароўка. (Ашмяншчына) Богдановіч В., Гарэцкі Максім, Гапановіч І., (Будслаў, Дунілавічск. пав.) Дубейкоўскі Л., Жаўрыд (Лунінецкі пав.) Кахановіч М., Красінскі М. Курыль З., (г. Вялейка) Куніцкі Т., Луцкевіч А., Прот. Пліс, Кс. Пятроўскі (Вялейскі пав.), Паўкшта Э., Рак-Міхайлоўскі С., Родзевіч Л., Семашкевіч (Віленскі пав.), Знамяроўскі У., Станкевіч Ст., Кс. Станкевіч А., Кс. Стэповіч (Свянцянскі пав.), Тарашкевіч Б., Тамашчык (Горадня), Трэпка А., Уласаў А. (Радашкавічы), Фарботка Я., Цітавіці (Навагрудчына), Прот. Юзвюк У. (Ашмяншчына), Ярэміч Ф. (Валкавыск).

Грамадзяне! Пільнуйце, каб вас упісавалі ў сьпіскі выбаршчыкаў!

Дзеля самаабароны.

Кожын народ імкнецца да волі, а найлепш забясьпечывае яму волю дзяржаўная незалежнасьць.

Толькі ў сваей дзяржаве кожын народ можа быць поўным гаспадаром сваей долі і свайго шчасьця.

Але ня ўсім народам удаецца жыць незалежным дзяржаўным жыцьцём. Не ўдалося дагэтуль зьдзейсьніць сваіх дзяржаўных ідэалаў і Беларусам.

Беларусь падзелена на некалькі часьцін. Усходняя Беларусь знаходзіцца ў межах Расеі, дзе частка яе выдзелена ў асобную дзяржаўную арганізацыю, як Беларуская Савецкая Социялістычная Рэспубліка. Але гэта — толькі малая частка...

Паўночна-Заходні край Беларусі адыйшоў да Латвіі. Дэмократычны латвійскі народ, які сам многа мук спазнаў ад панаваньня чужынцаў, працягнуў братнюю руку беларусам і ў сваей дзяржаве дае ім поўную свабоду жыць і разьвівацца.

Заходняя Беларусь прылучана да Польскае Рэспублікі. І хаця польская канстытуцыя н а п а п е р ы забясьпечывае беларускаму насяленьню шырокія правы, аднак, н а д з е л е беларусы ў межах Польшчы зьяўляюцца самымі бязпраўнымі, самымі пакрыўджанымі паміж народаў, падуладных Польшчы.

У Польшчы для беларусаў н я м а к о н с т ы т у ц ы і!

Штодзенныя гвалты над беларусамі з боку польскае адміністрацыі і польскага панства, зачыняньне беларускіх школ, высылкі вучыцялёў, разьбіваньне беларускіх коопэратываў, раздаваньне беларускае зямлі чужынцам-колёністам — вось якія доказы бязпраўнасьці над намі.

З гэтым мы павінны энэргічна бароцца, бо інакш такое палажэньне можа давясьці да поўнага зьнішчажэньня беларускае нацыі ў межах Польскае Рэспублікі.

Бароцца — але як?

Дагэтуль мы былі зусім беззашчытнымі. Пратэст быў адзіным адказам на гвалты і зьдзекі над намі, але і яго глушыла адміністрацыя. А там, дзе наш голас мог-бы запраўды мець вагу, мы гэтага голасу ня мелі: ў Сойме беларускіх дэпутатаў ня было.

Цяпер перад намі адкрываецца магчымасьць самаабароны: 5 лістапада гэтага году адбудуцца выбары ў варшаўскі Сойм, а 12 лістапада — ў Сэнат, і гэтым разам і беларускаму насяленьню даецца права выбіраць дэпутатаў.

Праўда, права гэтае — куртатае: выбарны закон уложаны Соймам так, каб „нацыянальныя меншасьці“ значыць, і беларусы, не маглі правясьці належнае ім лічбы дэпутатаў. Цяжка будзе выбраць нам тых, каго мы хочам, каму верым, і дзеля другіх прычын. Нашы ворагі, якія цікуюць на нашу пагібель, якія перад усім сьветам ня стыдаюцца казаць, быццам „беларусаў тутака няма“, пусьцяць у ход і подкупы, і адміністрацыйны націск, і ўсялякія штукі, каб перашкодзіць нам зьдзейсьніць навет і гэнае куртатае права.

Тым больш энэргіі, солідарнасьці і сьвядомасьці павінны мы выявіць на гэтых выбарах. Усе беларусы, хто жыў — і мужчыны, і жанкі, — павінны рушыць на выбары і сваімі галасамі выбраць запраўдных абаронцаў нашага народу. Тым больш аднадушны адпор павінны мы даць паном і ўсялякім іхным наймітам, якія за юдавы срыбнікі будуць старацца абаламуціць наш народ і пагрозамі ды пасуламі намовіць падаваць галасы за паноў і ўсякіх чужынцаў.

А перад усім павінны мы пільнаваць, каб кожын беларус, які мае права голасу, меў і магчымасьць скарыстаць з гэтага права. Трэба канечна дагледзіць, каб кожын быў акуратна запісаны ў выбарныя сьпісы, каб нікога не абмінулі пры укладаньні сьпісаў у гмінах (валасьцёх), мястэчках і местах. Мы ведаем, што шмат дзе адміністрацыя ня хоча прызнаваць адвечных жыхараў гэтага краю паўнапраўнымі грамадзянамі Польскае Рэспублікі. Гэткія „разьясьненьні“ будуць асабліва частыя пры укладаньні сьпісаў выбаршчыкаў, і за гэтым трэба асабліва сачыць і ўраз-жа пратэставаць, паведамляючы або свой акружны выбарны Камітэт, або Беларускі Цэнтральна Выбарны Камітэт у Вільні.

Гэта — першы наш крок у здабываньні магчымасьці абароны ў Сойме нашых правоў. А другім крокам будзе дапільнаваньне, каб усе беларускія галасы былі пададзены за сваіх беларускіх кандыдатаў — за той нумэр, які абвесьціць Беларускі Цэнтральны Выбарны Камітэт.

І. Мялешка

Блёк нацыянальных меншасьцей.

Перад сваім скананьнем Варшаўскі Сойм выдаў закон аб выбарах у новы Сойм Польскай Рэспублікі.

У старым Сойме былі бадай адны толькі польскія дэпутаты, ня лічучы малое жменькі жыдоў і немцаў. Было гэта затым, што ў часе выбараў дэпутатаў у гэны Сойм ані Беларускія, ані Украінскія землі, ані Шлёнск і др. да складу Польшчы не належалі.

Вось-жа, стары Сойм так улажыў новы выбарны закон, каб і ў чародны Сойм па магчымасьці найменш папала дэпутатаў ад няпольскага насяленьня тых зямель, якія прылучаны да Польшчы ўжо пасьля ўтварэньня старога Сойму. Дзеля гэтае мэты зроблена вось што.

Усіх дэпутатаў у новым Сойме павінна быць 444. Аднак, агульнымі выбарамі будуць выбірацца ўсяго толькі 372 дэпутаты, рэшту-ж дэпутацкіх месц без ніякіх выбараў дастануць тыя партыі, якія пры падачы галасоў выбралі найвялікшыя лічбы дэпутатаў.

Офіцыяльна тлумачаць, быццам гэта зроблена дзеля таго, каб у Сойме ня было лішне многа дробных партый, якія ўсьцяж між сабой сварацца і не даюць Сойму працаваць, як сьлед. Аднак, праўдзівая мэта ўвядзеньня так-званых «дзяржаўных сьпіскаў» („listy państwowe“), паводле каторых вялікія партыі бяз выбараў дастануць 72 лішнія мандаты, тое, каб такім спосабам урэзаць месца „інародцам“: бо-ж ясна, што кожная няпольская нацыя асобна ў межах Польскае Рэспублікі становіць такую меншасьць, што напэўна з гэных 72 мандатаў ніводнага не дастане.

Але знайшоўся спосаб, каб і гэту крыўду зьвясьці. Усе нацыянальныя меншасьці Польскае Рэспублікі змовіліся, аб'ядналіся і стварылі выбарны блёк (хаўрус), ідучы на выбарах разам — па адным сьпіску. Ведама, кожын выбарны акруг будзе выбіраць такіх дэпутатаў на прызначаныя яму месцы, якіх сам захоча, але ўсе акругі з няпольскім, ці мешаным насяленьнем заяўляюць, што яны далучаюцца да супольнага „дзяржаўнага сьпісу“, — гэта значыць, што пры падзеле гэных 72 дэпутацкіх мандатаў усе «інародцы» выступаюць як адна партыя. Такім чынам на блёк нацыянальных меншасьцяў выпадзе з тых 72 месц ня менш мёсц, чым на якую хоч вялікую польскую партыю. А пасьля сябры блёку падзеляць дадатковыя месцы між сабой па справядлівасьці.

Вось якую вестку мы атрымалі з Варшавы:

17 *гэтага жніўня ў Варшаве на канфэрэнцыі прадстаўнікоў нацыянальных меншасьцей у Польскай Рэспубліцы, а іменна: беларусаў, жыдоў, немцаў, расейцаў і украінцаў, — закладзены выбарны блёк гэтых меншасьцей, які мае на мэце зьвясьці крыўду, учыненую ім законам аб выбарах у Сойм і Сэнат. Адначасна утвораны* **А'бяднаны Выбарны Камітэт Нацыянальных Меншасьцяў.**

Мы горача вітаем гэты блёк і з глыбокай верай сулім яму вялікую ўдачу.

М. Малішэўскі.

✦✦✦✦

Выбарная ардынацыя.

18 жніўня г. г., пасьля гадавой адцяжкі Сойм прыняў, урэшце, закон аб выбарах у Сойм і Сэнат.

Выбарны закон сваімі асновамі апіраецца на канстытуцыю Польскай рэспублікі, прынятую Соймам 17 сакавіка 1921 г.

Разгледзім самыя асновы выбарнага закону.

Актыўнае выбарнае права.

Права выбіраць у Сойм мае кожны грамадзянін Польскай рэспублікі, мужчыны і жанчыны, якім да 18 г. жніўня споўнілася 21 год.

Выбіраць у Сойм мае права кожны грамадзянін, які жыў у даным выбарным акругу да 17 жніўня гэтага году.

Ніякіх іншых цэнзаў закон не прадбачыў.

Кожны выбаршчык мае толькі адзін голас, гэта значыць, што выбаршчык можа галасаваць толькі адзін раз.

Ня могуць прымаць ўчасьце у выбарах вайсковыя, якія служаць у войску. Пазбаўлены права галасаваць усюды і заўсёгды аграніčаныя ў грамадзянскіх правах, асобы, сьпіс якіх вызначаны у § 3 выбар. зак.

Усё, што тут паказана для Сойма адносіцца так сама і да права выбароў у Сэнат, з тымі зьменамі, што выбіраць у Сэнат можа толькі той грамадзянін, якому да 17 жніўня споўнілася 30 гадоў і які ня менш года, лічучы ад 18 жніўня, жывець у даным выбарным акругу.

Пасыўнае выбарнае права.

Права быць выбраным у Сойм, гэтак завомае пасыўное выбарное права прыналежыць усім грамадзянам, маючым актыўнае права не выключаючы і вайсковых, пры гэтым лічба гадоў павышаецца да 25, а цэнз аселасьці зусім касуецца. Выбіраны можа жыць навет за граніцай.

Нельга толькі выбіраць чыноўнікаў адміністрацыі альбо суда у тым акругу, ў якім яны служаць.

У Сэнат могуць быць выбраныя толькі тыя, каму мінула 40 гадоў.

Лічэбны склад Сойму і Сэнату.

Усіх паслоў у Сойме будзе 444, а ў Сэнат 111 сэнатараў.

У выбарным законе адзначана, што па акругох павінна быць выбрана 372 паслы ў Сойм і 93—у Сэнат, а па „дзяржаўных сьпісках“ — 72 паслы ў Сойм і 18—ў Сэнат. Адзін пасол у Сойм прыпадае ў срэднім на 60 тысяч насяленьня.

Арганізацыя выбараў.

Уся тэрыторыя рэспублікі для правядзеньня выбараў у Сойм дзеліцца на 64 акругі. Выборы ў Сэнат адбудуцца па ваеводствах.

Кожны вокруг дзеліцца на абводы (бучасткі).

Галасаваньне ў Сойм і Сэнат адбудуцца па адводах у памешканьні, якое павінна знаходзіцца па магчымасьці ў цэнтры кожнага абвода.

Абвод ёсьць найважнейшая мейсца, ў якім кожны выбаршчык мае магчымасьць выявіць сваю волю і сваё права.

Згодна закона ў абводзе ня можа быць больш, як 3000 жыхароў; каб ад выбаршчыка да памешканьня для выбараў было ня больш як 6 клм. (5 з паловай вёрст); каб вучасткі не тварыліся з розных гмін і іх часьцей.

Выбарныя Установы.

Для правядзеньня выбараў выбарны закон стварае гэткія ўстановы:

1. Дзяржаўную Выбарную Камісію, якая складаецца з старшыні—Генэральнага Камісара, назначанага Начальнікам Дзяржавы і 8 сяброў, выстаўленых 8-мі найбольшымі партыямі сучаснага Сойму.

2. Акружную Камісію, якая складаецца з 5 сяброў, з якіх аднаго назначае ваевода, а 4-х выстаўляюць самаўрады, гарадскія рады і паветовыя соймікі, а шостага — старшыню назначае Генеральны Камісар.

3. Абвадовую (Вучастковую) Камісію, старшынёй якой назначае Акружная Камісія, аднаго сябру назначае мясцовая адміністрацыя, а трох выбірае гмінная рада.

Установамі надзора, апрача Генеральнага Камісара, з'яўляюцца яшчэ асабліва назначаныя міністэрствам унутраных спраў выбарныя камісары па аднаму на Акружную Камісію.

Установы надзора маюць права перагляду усіх актаў, усяго ходу выбарных спраў і апратэставаньня пастаноў камісіяў у вышэйшую інстанцыю, пры чым апратэставаньне не павінна затрымываць ходу спраў.

Сябрамі Камісіі могуць быць грамадзяне, маючыя права актыўнага выбарнага права, умеючыя чытаць і пісаць папольску і ня выстаўленыя на сьпісках кандытаў.

Сыстэма выбараў.

Выбарны закон прынімае сыстэму галасаваньня па сьпісках.

Галасаваць трэба за увесь сьпісак, які абазначаецца номярам.

Запісаць у сьпісак кандыдатам можна толькі са згоды самога кандыдата. Пры чым патрэбна, каб ён падаў пісьменную заяву з уласным подпісам старшыне Акружной Камісіі не пазьней як за 22 дні да выбараў аб сваей згодзе, прызнаньне сябе за грамадзяніна Польшчы і што мае права быць выбраным. Сьпісак павінен быць падпісаны ня менш як 50 выбаршчыкамі і перададзены старшыне Акружной Камісіі не пазьней 30 дзён да выбараў. У сьпісак можна памясьціць ня больш, як двайны лік кандыдатаў супроць таго ліка, які прыходзіцца на даны вокруг паслоў.

Пры падачы сьпіска неабходна паказаць Акр. Кам. паўнамоцніка па гэтаму сьпіску і яго заступніка.

Прозьвішчы кандыдатаў азначаюцца на сьпіску намярамі ў парадку першынства пры атрыманьні мандата.

Па адным акругу кандыдат можа значыцца толькі ў адным сьпіску.

Дзяржаўны сьпісак.

Надзвычайнай асаблівасьцяй выбарнага закону, зьяўляюцца, так званыя, «Дзяржаўныя сьпіскі».

Апрача простых выбараў за акружныя сьпіскі па акругах, выбарны закон уводзіць яшчэ „ня простыя“ па дзяржаўных сьпісках.

Закладайце Беларускія Выбарныя Камітэты у кожным акругу і у кож. абводзе!

Фактычна выбараў па дзяржаўных сьпісках ня будзе, а лік дэпутацкіх месц у гэтых сьпісках дзеліцца па акругох прапарцыянальна ліку дэпутацкіх месц, атрыманых тым ці іншым нумэрам сьпіскаў.

Права атрымаць сваю долю з тых 72 месц, якія засталіся на дзяржаўныя сьпіскі, маюць толькі тыя нумяры акружных сьпіскаў, якія правялі ўжо хоць бы аднаго дэпутата ня менш як у 6-цёх акругах.

Кожная група, якая жадае атрымаць сваю долю з гэтых 72 месцаў укладае свой дзяржаўны сьпісак, які падае Генеральнаму Камісару не пазьней за 40 дзён да выбараў.

Заява гэтая павінна быць падпісана ня менш за 1000 выбаршчыкаў двух вакругоў па 500 з кожнага.

Лік кандыдатаў ня можа перавышаць 100.

Адна і тая самая асоба ня можа выбірацца па двух дзярж. сьпісках.

Парадак далучэньня акружных сьпіскаў да дзяржаўнага, выстаўленага тэй самай групай ці партыяй, гэткі: паўнамоцнік акружнога сьпіску падаець старшыне Акружной Камісіі заяву, не пазьней 22 дзён да выбараў, аб далучэньні акружнога сьпіска да дзяржаўнага. Бяз гэтай заявы акружны сьпісак губляе правы пры падзеле мандатаў, астаўленых для дзяржаўных сьпіскаў.

✦✦✦✦

Колькі слоў аб выбарным законе

Польская Канстытуцыя, прынятая Соймам 17 сакавіка 1921 г., даволі дэмакратычная. Бяда толькі, што Сойм, які так старанна і гладка выпісаў на паперы асновы дэмакратызму здрадзіў ім у правядзеньні іх у жыцьцё. Выбарны закон ёсьць першы важны арганічны закон, выпрацаваны Уставадаўчым Соймам і адначасна з'яўляецца ня толькі перараобкай, але адкрытай здрадай Польскай Канстытуцыі.

Гэтыя пераробкі і здрада зроблены польскай нацыянальнай большасьцяй Сойма, наносячы гэтым крыўду прадстаўніцтву ўсялякіх меншасьцяў як палітычнай, соцыяльнай і, што асабліва для нас важна,—**нацыянальнай**.

Агульная мэта закона — стварыць, насколькі толькі пазваляюць дэмакратычныя, маральныя і юрыдычныя абавязкі ў адносінах да ўласнай канстытуцыі, а так сама абавязкі перад Антантай, паўтараем, стварыць такое «народнае прадстаўніцтва» ў Сойме, якое давала-б бязмерна і не па праву большую сілу:

1.—польскай дзяржаўнай нацыянальнасьці, якая аднімае тое, што па праву належыць тым народам, не пытаючы якіх Польшча сілай аружжа уключыла ў свае межы. А гэткіх народаў у Польшчы будзе бадай **чуць** ня трэцьцяя часьць яе насяленьня.

2.—найбольш абесьпечаным, абшарніцкім кругам на страту працоўным.

3.—найбольшым партыйным групіроўкам, з якіх злажыўся **сучасны** без малага **чыста польскі** Сойм — на страту малым групам і партыям.

Сучасны Сойм зрабіў усё каб даць усе, магчымыя прывілегіі і перэвагі **сваім** найбольшым партыям пры выбарах.

Правідловы дэмакратычны закон павінен ставіць сваей мэтай каб у парлямэнце адбіваліся соцыяльна-палітычныя інтарэсы партыяў усіх напрамкаў. Правідловы выбарны закон у шматнародным краі, канстытуцыя якой даець грамадзкую і палітычную роўнасьць усім народам, павінен выяўляць гэную роўнасьць.

Але гэты прынцып роўнага права груба нарушаецца выбарным законам ад 3-VIII, ня гледзячы на § 11 канстытуцыі, дзе ўрачыста ён аб'яўляецца.

Далей, Соймам прынята, каб у сярэднім на аднаго пасла прыпадала 60 тыс. галасоў. А тым часам у выбарным законе яўная несправедлівасьць. У часях у польскіх акругох лік гэты зьменшаецца да 45 т., у акругох Беларускіх і Украінскіх зямель лік выбаршчыкаў павялічываецца да 70 тысячаў.

Зразумела, што гэта беспраўна павялічывае прадстаўніцтва палякаў у Сойме прычыняючы гэтым крыўду непалякам.

У §§ 17-28 гаворыцца аб сяброх выбарных камісіяў. Праўда, што адміністратыўнае даўленьне на чынасьць камісіі больш менш паралізавана грамадзкай большасцяй, зато даўленьню польска-нацыянальнаму астаўлена поўная свабода.

Пасьля, зусім беспраўна і немагчыма для дзяржавы, якая істнуе прыблізна чатыры гады і не стварыла сваей дзяржаўнай школы, трэбаваць ад няпольскага насяленьня веданьня польскай мовы і польскай пісьменнасьці, асабліва гэта дзіка ў глухіх вясковых кутох Беларусі.

І дзеля таго гэтыя вымаганьні выбарнага закона, каб сябры абводных камісіяў умелі чытаць і пісаць па польску ёсьць насільнае, з крыўдай для месцовай нацыянальнасьці, навет супроць волі насяленьня, правядзеньне польскай „дзержаўнасьці" у асобе месцовага абшарніка - паляка ці яшчэ горш насланага польскага чыноўніка.

Зразумела, што нечага чакаць ад гэтак створанай абводнай камісіі, каб яна устаяла супроць адміністратыўных уплываў.

Выдатнай беспраўнасьцяй у выбарным законе ёсьць „дзяржаўныя сьпіскі".

Заместа таго, каб зьбіраць у агульную масу астаткі галасоў, пададзеных за малыя групы і вертаць іх **тым жа самым, але ўжо аб'еднаным групам**, дзяржаўныя сьпіскі польскага выбарнага закона адбіраюць гэтыя галасы ад малых груп і **перадаюць іх праціўнікам**.

Апрача таго, дзякуючы правай большасьці Сойма, прынятая была папраўка аб тым, што астаўлены 72 месцы для дзяржаўных сьпіскаў дзеляцца **не прапорцыянальна ліку атрыманых** усімі прэтэндэнтамі на дзяржаўныя сьпіскі галасоў, а **прапорцыянальна атрыманым мандатам па акругах**.

Гэтым аканчальна устанаўляецца такая перамога вялікіх партыяў, што ня толькі нічтожа прапарцыянальную сыстэму выбараў, але з асноў нарушае дэмакратычнасьць, прыводзючы да абсурда і самыя выбары,— самое учасьце у выбарах для гэтых малых груп.

З вышэйсказанага мы бачым, што вялікія партыі і групы карыстаюцца пры гэтым як бы **двайнымі галасамі**. Але гэтага мала, — самы сэнс галасаваньня, самая воля выбаршчыка калечыцца Так, галасы пададзеныя некалькімі малымі групамі, напрыклад, нацыянальнымі меншасьцямі, ня толькі гінуць, але ідуць на карысьць іх ворагам—мацнейшым групам.

Каб абмінуць гэтае паганае становішча, каб мець магчымасьць вясьці барацьбу проціў тэндэнцыі выбарнага закону пашкодзіць усім меншасьцям,— створаны беларуска-украінска-расейска-нямецка-жыдоўскі блёк. Гэты блёк нацыянальных меншасьцяў у Польскай рэспубліцы даець магчымасьць саставіць адзіны агульны дзяржаўны сьпісак і прылучыць да яго ўсе тыя акружныя сьпіскі, якія мы аддзельна ці супольна выставім па акругах.

Гэтым мы сабяром усе нашыя галасы (у аддзельнасьці—маглі-б прапасьці) і атрымаем належную нам долю у тых 72 месцах, якія астаўлены для дзяржаўных сьпіскаў.

✦✦✦✦

Акружныя выбарныя камітэты.

Гэтымі днямі заложаны Акружныя Выбарныя Беларускія Камітэты ў Горадні і Навагрудку, на абавязку якіх ляжыць праца па арганізацыі белурускіх выбарных камітэтаў у Гарадзенскім і Навагрудзкім выбарных акругох.

Апрача таго, арганізаваны Беларускі Выбарчы Камітэт у Баранавічах.

Па ўсіх выбарных справах у гэтых акругох часова можна зьвяртацца па гэткіх адрасох:

Гордня, Мастовая, 4, Баранаў.

Новагрудак, Вялікі 1 рынак, д, 37, Беларус. Гімн., І. Цэханоўскі.

Баранавічы, сьвяшч. П. Мацкевіч

Апрача памянёных акругоў, ідзе арганізацыя акружных камітэтаў па ўсёй тэрыторыі Беларусі ў межах Польшчы. Насяленьне паўсюды адносіцца да свей нацыянальнай справы з вялікай зацікаўленасьцю і спачуваньнем.

Руйнаваньне каапэрацыі.

II *)

Ніколі для каапэрацыі ня быў патрэбен крэдыт так, як ён патрэбен цяпер. Паёвы капітал малы, сваіх запасных капіталаў, зруйнаваная вайной наша каапэрацыя, ня мае. Крэдыт-жа ёй не ад усіх і браць можна. Напрыклад: урадовы крэдыт незалежная каапэрацыя не павінна браць, бо тады яна будзе знаходзіцца пад прызорам Ураду—можыць быць Урадам вызначэны камісар (а такія выпадкі былі), які будзе перашкаджаць вольнай працы Упраў і наагул Урад кожную хвіліну можыць гэты крэдыт адабраць, а каапэратыў будзе змушаны усё рабіць, што захоча Урад і незалежнасьць каапэратыва будзе страчана. Крэдыт капіталістычных банкаў таксама не пажаданы, бо каапэратыў становіцца залежным ад прыватнага капіталу, часта варожага да каапэрацыі. Толькі каапэратыўны крэдыт прыемлемы для каапэрацыі, але нажаль крэдытная каапэрацыя ў нас дужа слабая.

Есьць у Вільні каапэратыўны банк, але арганізацыя гэта істнуе глаўным чынам на амэрыканскія грошы і арганізуе ў краю дапамогу жыдоўскім каапэратывам. Есьць другі банк: Аддзел Варшаўскага Банку Каапэратыўных Таварыстваў, але гэты банк у Вільні мае толькі каапэратыўную вывеску, а дзейнасьцяй нарушае аснаўны каапэратыўны прынцып, бо крэдытныя банкі змушаюць грошы браць як уклады і выпускаць іх выключна на каапэрацыю, а гэты-ж банк робіць інакш. Дапамагае ён ворагу каапэрацыі — прыватнаму гандлю і вядзе апэрацыі працэнтнымі паперамі і валютай.

Каапэратывы краю на трох зьездах Віленскага Саюзу Каапэратываў вынасілі пастанову аб арганізацыі чыста каапэратыўнага банку; урэшце ў 1921 г. у жніўні ў Дэпартамэнт Скарбу быў пададзены статут на зацьверджэньне, але зацьверджаны ня быў... Калі ў сьнежні 1921 г. прадстаўнікі Віл. Саюзу Каап. пайшлі да Дырэктара Дэпартамэнту Скарбу п. Малецкага з запытаньнем: „калі будзе зацьверджаны статут?" дык п. Дырэктар адказаў: „Віленскі Саюз Каапэратываў, які падпісаў статут знаходзіцца пад судом, а дзеля гэтага статут пакуль што ня будзе зацьверджаны". Мусім сказаць, што ні Віленскі Саюз Каапэратываў, ні яго сябры Управы ніколі не знаходзіліся і не знаходзяцца пад судом. Пан Дырэктар сказаў няпраўду! Прадстаўнікі Саюзу тым часам чакалі калі-ж і за што Саюз будзе аддадзены пад суд і не дачакаліся дагэтуль. Але Банк Каапэратыўны, на ўцеху прыватным Банкам, зацьверджаны ня быў і каапэрацыя дагэтуль засталася без пажаданага і патрэбнага крэдыту.

Гэта гісторыя напамінае другую цікавую гісторыю з жыцьця каапэрацыі: ў Падбродзі, Віленскага павету арганізавалася пры літоўцах каапэратыўная аптэка. У склад Управы аптэкі уваходзіў дзелавіты, доктар, праца ішла дужа добра, але яна калола некаму вочы і аптэку зачынілі, не зарэгістраваўшы статуту, бо... законы не прадбачылі арганізацыі: каапэратыўнай аптэкі, а апрыч гэтага некаму не хацелася, каб у Падбродзі была каапэратыўная аптэка.

І аптэку зачынілі!

Віленскі Саюз Каапэратываў вёў значэную каапэратыўную працу, але лічыў сябе працаўнікам, незалежнай каапэрацыяй (не урдадовай), дык працоўнікам гэтага Саюзу увочы ўраднікі пачалі казаць, што Саюз вядзе палітычную працу. Гэтыя чуткі знаходзілі вадгалоскі у „Gazecie Wileńskiej" і віленскай вобкладкі „Rzeczpospolitêj" і дужа шкодзілі разьвіцьцю каапэрацыі ў краю і спакойнай працы Саюзу. А тым часам ніхто ні з Управы гэтага Саюзу, ні з працаўнікаў ніколі ня быў аддадзены пад суд за палітычную працу. Дзеля чаго ўлада не пакарала вінавайцаў, калі яны былі? Дзеля таго, што ўлада ня мела матэр'ялаў, бо ніякай палітычнай працы Саюз ніколі ня вёў і весьці ня мог. Вось у якіх абставінах знаходзіцца каапэрацыя!

Чыжэўскі.

*) Гляддзі № 14.

Куткі Усходняй Беларусі.

Агонь адраджэньня загарэўся ў Заходняй Беларусі; на ўсход нашага краю да рэвалюцыі залеталі толькі паасобныя йскры. У 17 годзе водгук культурна-нацыянальнага самавызначэньня пачулі па ўсіх кутках і Усходняй Беларусі. У нашы часы гэты голас ня змоўкае. Коціцца ён з кутка ў куток, пакуль не загудзіць магутнай хваляй.

Смаленшчына. Стары, некалі слаўны **Мсьціслаў**, калісь моцнае гняздо русыфікацыі. Гімназыі, сэмінарыі, гарадзкія вучылішчы забіралі сабе сялянскіх дзяцей, рабілі іх чужымі простым бацькам, а самі былі горш мачыхі. Думка беларуская не замірала тут даўно. гэта бацькаўшчына Насовіча, Максіма Беларуса і др. З 17 году ўсё часьцей маракуюць аб Беларусі: пасылалі прадстаўнікоў на першы Усебеларускі Зьезд і некалькі разоў абгаварывалі пытаньне на пастаўніцкіх зьездах, згаджаліся праводзіць прынцып краязнаўства, пісалі ў тутэйшай газэце „Думы бедняка" аб беларусах, Радзе, Савецкай Беларусі,— хоць і ня было беларускіх спэктакляў, але дэклямацыю вершаў нашых песьняроў пачуць можна. Моладзь як усюды, найбольш цікавіцца беларушчынай. Чытаецца „Савецкая Беларусь", хоць атрымліваецца ў невялічкім ліку; на вышэйшых педагогічных курсах уведзена краязнаўства; справай кіруе стары працаўнік Вялічка, які цяпер выдае ў Мсьціслаўлі кніжку аб Смаленшчыне, Мсьціслаўлі й сучаснай Беларускай рэспубліцы (як падручнік) і зьбіраюцца беларускія песьні, прыказкі, прысяоўкі; апісываюцца археологічныя асобнасьці; істнуе і папаўняецца Музэй Роднага Краю, у якім ужо прырыхтованы два этнаграфічныя манэкэны дзеля будучага Дзяржаўнага Музэю Беларусі ў Менску; удзел прыймаюць вучні, студэнты й настаўнікі. У тутэйшай Маляўніцкай Мастацкай Студыі ёсьць некалькі малюнкаў у беларускім стылю, згодны мастакў Студыі далей зрабіць кірунак у мясцоі вы бок; ёсьць некалькі настаўнікаў-беларусаў, загадчык зямельным аддзелам— беларускі адраджэнец-камуніст, са ўсім ўжываючы родную мову.

На павеце былі дзяціныя беларускія спэктаклі. Адчуваецца шкоднасьць русыфікацыі ў школах, і ўсё яшчэ праз яе марнуецца дарма 2-3 гады, дваіцца псіхалёгія, гіне прыгожасьць славеснай творчасьці. Школаў беларускіх няма, дый няма падручнікаў, кніжак. „Савецкая Беларусь" атрымоўваецца некалькімі хатамі-чытальнямі. Есьць у вёсцы Багацькоўцы-Разьдзелі каапэратыў „Беларусь". Прыхільнікаў адраджэньня сустрэнем усе часьцей, а ворагі змоўкаюць Патрэбна літэратура, найбольш—вандроўны тэатр, з песьнямі й народнымі танцамі, народнай творчасьцю. Ен ахапіў-бы чуткія душы нашых сялян, іскры адраджэньня зрабіў-бы полымем.

(Далей будзе.)

✦✦✦✦

Барацьба за незалежнасьць у Ірляндыі.

Ірляндыя так, як і Беларусь старонка выключна земляробная. З давен даўных часоў вядзець яна барацьбу з Англіей за сваю незалежнасьць. І ў нашыя часы па ўсяму сьвету разбегаюцца водгукі крывавых падзей у Ірляндыі. Англія, пад напорам адчаяных выступленьняў ірляндцаў, робіць час-ад-часу уступкі. Так яшчэ ў 60-тых гадох Ірляндыя атрымала палітычную роўнасьць, а ў 1902 г. уся зямля перашла на ўласнасьць працоўнаму сялянству, інакш кажучы—ірляндцам. Такім чынам

Складайце ахвяры на арганізацыю выбарау!

абшарнікі — англічане згубілі назаўсёгды сваё шкоднае панаваньне ў краі. Па апошняй умове з Англіей Ірляндыя атрымала большыя правы як Канада і фактычна лічыцца цяпер рэспублікай у фэдэрацыі з Англіяй. Але барацьба не уціхае, а наадварот прымае больш запальчывы характар. Некаторыя тлумачаць гэта сучаснай клясовай барацьбой, але гэта ня тое. Праўда былі ў Дубліне дробныя выступленьні рабочай партыі „J. W.W.", якая па ідэолёгіі бліская да бальшавікоў, але партыя гэта вельмі не вялікая на фоне агульнай барацьбы, зусім не выдзеляецца. Прычыны трэба шукаць у іншым.

Ірляндцы, як і беларусы, перанясьлі страшныя мукі доўгавечнай няволі, зьдзек над родным, крыўда усяму краю глыбака запалі ў душу народу і хоць гiстарычныя праступнасьці пераможцаў дзіаўно перайшлі ў гісторыю, аднак памяць аб іх жывець у народзе. Не дарма ірляндзкі гымн пачынаецца славамі: „Хто баіцца казаць аб 1798 годзе?" У названым годзе ірляндзкае паўстаньне было з небывалай дзікасьцяй падаўлена ангельцамі. У 1846 г., дзякуючы чужацкай, нясумленнай гаспадарцы, край перажыў страшны голад у часе якога елі торф, гной, гліну...

Цяпер калі ірляндзкі народ дабіўся таго, што ужо можа «людзьмі звацца», калі ён набірае грамадзкага выхаваньня, дабіўся свайго культурнага бытаваньня, дык яго ўсё больш абурае несправедлівае прошлае, ён рашуча адкідае залежнасьць ад мачыхі яго бацькаўшчыны Англіі, ён ня хоча жыць пад аднэй страхой з катам іхніх барацьбістаў за незалежнасьць.

Р.

Што чуваць у сьвеці.

Саюз Балтыцкіх дзяржаў.

На канфэрэнцыі паслоў балтыцкіх дзяржаў у Рызе высьнілася, што у хуткім часе здзейсьніцца думка аб саюзе балтыцкіх дзяржаў, у склад якой увойдзе 5 дзяржаў.

Незалежнасьць Цантральнае Азіі.

З Бухары паведамляюць, што аб'яўлена незалежнасьць Цантральнай Азіі

Нямеччына і Ліга Народаў.

Л. Джордж заявіў, што Англія падтрымае кожнае пажаданьне Нямеччыны аб уваходзе яе ў Лігу Народаў.

Міжнародная выстаўка газэт у Празе.

У кастрычніку гэтага году ў Празе адбудзецца вялікая выстаўка газэт, на якой будуць паказаны ўсе перыядычныя выданьні па магчымасьці усяго сьвету.

Лёнданская канфэрэнцыя разьехалася.

Канфэрэнцыя перарвана. Делегаты разьехаліся. Весткі аб перарыве канфэрэнцыі дужа занепакоілі банкоўскія і прамысловыя кругі ў Нямеччыне.

Новы гандлёвы дагавор паміж Нямеччынай і Сав. Рас.

Паміж Нямецкім урадам і Саветамі пачаліся перагаворы аб заключэньні новага гандлёвага дагавора.

Змаганьне ў Ірляндыі.

Войска нацыянальнай ірляндзкай арміі занялі апошнія пазыцыі паўстанцаў.

Суд над эс-эрамі ў Маскве.

9 жніўня ў Маскве вынесены прыгавар над эсэрамі. Ня гледзячы на безупынныя пратэсты сацыялістаў усяго сьвету Трыбунал засудзіў на сьмерць 15 асоб.

Зямельны закон у Сав. Бел.

Беларуск Ц. И. К. уцьвярдзіў зямельны закон іншы як у Цэнтры і прыпасаваны да беларускага жыцьця.

Забастоўка ў Амэрыцы.

Чугуначная забастоўка ў Амэрыцы пашыраецца і прымае грозныя разьмеры. Адпраўлена войска для ліквідаваньня непарадкаў у Портлэнд і Нью-Джэрсэй.

Новая канфэрэнцыя.

У лістападзе г. г. склікаецца канфэрэнцыя пры учасьці Амэрыкі і Нямеччыны для ліквідацыі міжнародных даўгоў.

Францыя пагражае Нямеччыне.

Ходзяць чуткі, што Францыя гатуецца да акупацыі Рурскага района.

Саюз Чэхаславакіі і Югаславіі.

Прадбачаецца заключэньне саюзу паміж Чэхаславакіяй і Юго-Славіяй у верасьні месяцы г. г.

З Літвы.

✦ Амэрыканскія З'едканыя Штаты прызналі Літву de facto.

✦ Арганізаваўся Беларускі Селянскі Саюз, на чале якога стаіць гр. А. Карабач. Саюз мае на мэце: адкрыцьцё беларускіх бібліатэк, кнігарняў, школ, каапэратываў, арганізацыя вандроўнага тэатру і хору, рэгістрацыя беспрацоўных.

„Музыкальна-Драматычны" Гурток.

Беларускі Музыкальна-Драматычны Гурток спыніў сваю дзеяльнасьць дзеля таго, што мясцовая ўлада часова ўстрымала яго функцыі. „Часовасьць" гэтая трывае ўжо доўгі час і няма ведама, калі скончыцца. Праўду кажучы, і раней Гурток праявляў у напрамку „музыкальна-драматычным" вельмі малую дзеяльнасьць, якая абмежавалася толькі выданьнем двох сцэнічных твораў. За ўсё лета быў толькі адзін спэктакль, на якім паўтаралі старую „Птушку шчасьця". Мы чулі, што група беларускіх артыстаў зварачвалася да прэзыдыум Бел. М.-Др. Гуртка з прапазыцыяй памагчы ім наладзіць аб'ездны тэатр. Узяўшы, пад увагу тое, што нацыянальная сьвядомасьць на правінцыі з кожным днём шыбка расьце, беларускі тэатр мае пад сабой моцны грунт, аб чым могуць сьведчыць апошнія спэктаклі, арганізаваныя віленскай драматычнай дружынай у Вялейцы і Маладэчне. Гурток памянёнай прапазыцыяй беларускіх артыстаў не скарыстаўся, хаця на гэта патрэбна была вельма маленькая матэрыяльная падмога, для Гуртка зусім магчымая.

Хочучы аднак праявіць нечымсь сваю жыцьцяздольнасьць і дзеяльнасьць, Гурток аб'явіў конкурс на беларускія тэатральныя творы. І тут таксама Гурток даказаў няздольнасьць удачна зрэалізаваць сваю думку. Конкурсныя прэміі апавешчаны мізэрныя (I—75000 п. м., II—50000 і III—25000). Як нам вядома дасюль ніякая конкурсная камісія не прыступіла да працы, дзеля таго, што упаўнамочаны дзеля яе стварэньня Прэзыдыум Гуртка вельмі няўмела павёў гэту справу.

Мы чулі, што апавешчаны конкурс будзіць вельмі малае зацікаўленьне сярод беларускіх літэратараў і трэба думаць, што рэзультаты яго будуць слабенькія.

Апавешчаны Бел. Муз.-Драм. Гуртком конкурс дагэтуль зьяўляецца першым беларускім літэратурным конкурсам і шкада, што гэта справа папала ў такія няўмелыя рукі.

С. Л.

Беларускае Жыцьцё.

✦ Зьдзек над беларусамі Яшчэ да гэтуль без суда сядзяць у Варшаўскай цытадэлі адзінаццаць беларусаў арыштаваных яшчэ ў сакавіку гэтага году, паміж якімі знаходзяцца: Жабінскі, Маслоўская, Порук, Матэйчук і іншыя.

✦ Новыя арышты. Арыштаваны ў канцы ліпня беларускі вучыцель Янка Дрозд. Пры рэвізіі забраны навет беларускія школьныя падручнікі, ма быць як доказ яго „анты-дзяржаўнай" дзейнасьці.

✦ 5-тая беларуская школа ў Вільні зачынена па загаду Віленскага інспэктората.

✦ Беларуская гімназія у Радашковічах атрымала канцэсію і ў гэтым годзе адчыняе школьныя заняткі.

✦ Руйнаваньне краёвай каапэрацыі. На Віленскі Саюз Каапэратываў наложаны налог 5 мільёнаў марак. Гадавы зыск Саюза за 1921 год выносіць 500.000 мар.

✦ Беларускі спэктакль. У Бел. Муз.-Драмат. Гуртку (Біскупская 12) адбудзецца у Суботу 26—VIII спэктакль. Пастаўлена будзе „Як яны жаніліся", жарт і „Боты" апэрэта, Пасьля прадстаўленьня танцы.

✦ Вандроўны тэатр. Арганізуецца вандроўны тэатр пад дырэкцыяй Фр. Аляхновіча.

✦ Віленская беларуская гімназія. Школьным куратарам зацьверджаны штаты дырэктара і трох вычыцялёў. Гімназія будзе атрымліваць субсыдыі ад ураду. Дырэктарам выбраны гр. Б. Тарашкевіч, інспэктарам — гр. М. Красінскі.

✦ Беларуская Гімназія ў г. Нясьвіжы. Кіраўніцтвам Прыватнай Нясьвіжскай Жаноцкай Гімназіі п. Жаўняркевіча (б. міністэрская) робяцца заходы прад Школьнаю Уладаю аб дазволе выкладаць прадметы і у трэцьцей клясе у беларускай мове.

Так, што у 1, 2 і 3 клясах навучаньне будзе вясьціся ў беларускай мове, а у 4—8 у расейскай.

Беларусы у Латвіі.

У паўднёва-ўсходняй Латгаліі і Курляндзіі (паветы: Люцынскі, Рэжыцкі, Дзьвінскі і Іллукстскі) жывуць, як нацыянальная меншасьць у Латвійскай Рэспубліцы, 70.000 беларусаў.

Карыстаюцца яны, як і ўсе нацыянальныя меншасьці ў Латвіі правам нацыянальна-культурнае аўтаноміі і маюць свае нацыянальныя арганізацыі, установы і школы.

З боку грамадзкага аб'еднаны яны ў Беларускім Культурна-Прасьветным Таварыстве „Бацькаўшчына", якое мае Цантральнае Праўленьне ў Дзьвінску і 15 Аддзелаў у правінцыі.

З боку Дзяржаўна-Урадовага—інтарэсы іх бароніць Беларускі Аддзел пры Міністэрстве Прасьветы Латвіі. Кіраўнік гэтага Аддзелу карыстаецца правам Таварыша Міністра і яму падпарадкаваны беларускія школы і іх Інспэктура.

Усяго ў Латвіі беларускіх школ налічаецца:

50—пачатковых 4-х клясовых, з двумя падгатоўчымі клясамі; 6 гадоў навука
5—пачатковых 6-ці клясовых, з 8-ю гадамі навукі.
2—гімназіі, (у Дзьвінску і ў Люцыне),
1—гадавыя вучыцельскія курсы, з паказацельнай пачатковай школай пры іх,
1—сельска-гаспадарская школа з 2-х гадавым курсам.

Вучыцца ў гэтых школах больш 4000 беларускіх дзетак.

Выкладаець навуку 105 вучыцялёў.

На чале Таварыства „Бацькаўшчына" стаіць гр. Ян Харлап.

Беларускім Аддзелам пры Міністэрстве Прасьветы кіруе гр. Сяргей Сахараў.

Інспэктурай Беларускіх Школ ведае гр. Канстантын Езавітаў. (Б. С.)

Беларуская вечарына ў Нясьвіжы

15 чэрвеня г. году ў г. Нясьвіжы адбыўся спэктакль на карысьць. незаможных вучаніцаў Нясьвіжскай Жаноцкай гімназі з I і II беларускімі клясамі. П'есы і дэклямацыя былі выкананы вучаніцамі Гімназіі, за выключэньнем мужчынскіх роляў. Сьпевы выпаўнены гімназіяльным хорам пад кіраўніцтвам настаўніка Язэпа Шнаркевіча.

Дзейныя асобы і харысткі былі ў нацыянальных беларускіх касьцюмах. П'еса прайшла з вялікай удачай. П'еса закончылася вясёлай „Лявоніхай", на якую перапоўненая заля бурнымі воплескамі выклікала два разы.

Дэклямавалі так сама надта добра. Але самы удалы быў канцэртны аддзел пад кіраўніцтвам наст. Я. Шнаркевіча; хор выпаўніў Беларускі гімні іншыя нацыянальн. песьні.

Вечар зрабіў моцнае ўражаньне на публіку і даў добры збор.

Нясьвіжанін.

Рэдактар-Выдавец ФРАНЦІШАК АЛЯХНОВІЧ. Друкарня „ДРУК" Субач, 2.